

УДК 658.7

Шостак Л. В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено теоретичні аспекти формування логістичного потенціалу підприємства. Визначено передумови його раціональної структури. Узагальнено трактування категорії «логістичний потенціал підприємства».

Ключові слова: логістика, логістичне управління, матеріальний потік, потенціал, логістичний потенціал.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки спонукає основну частину підприємств до активізації раціонального формування потенціалу, причому важливу роль відіграє саме його логістична складова, оскільки логістичні підходи дають можливість використання системного підходу до здійснення ефективної діяльності підприємства. Однак в сучасній вітчизняній економічній науці досі працює однобічне розуміння призначення логістики як лише обслуговуючого інструменту для раціонального функціонування підприємства. Тому проблема виділення логістичного потенціалу як окремого елемента структури потенціалу підприємства залишається відкритою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження сутності категорії «потенціал» та його складових, проблеми його формування, оцінки та управління розглядаються у працях вітчизняних вчених, таких як Балацький О., Бачевський Б., Бикова В., Довбенко В., Краснокутська Н., Мізюк Б., Олексюк О., Репіна І., Савченко В., Федонін О. та ін. Дослідженню формування оптимальної структури логістичного потенціалу присвятили свої праці Ареф'єва О., Краснокутська Н., Лапін Є., Савенко І. та ін. Проте окремі аспекти трактування та формування логістичного потенціалу залишилися поза увагою науковців, що свідчить про недостатню його дослідженість. Саме це обумовлює актуальність теми.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Категорія «логістичний потенціал підприємства» використовується науковцями та практиками порівняно недавно, оскільки це спонукає підприємство до визначення можливостей ефективно використовувати методи та принципи логістики в їх господарській діяльності. Питанням дослідження логістичного потенціалу підприємства на сьогоднішній день присвячено досить мало наукових праць та досліджень.

Мета статті полягає в узагальненні наукових доробок з питання формування логістичного потенціалу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових досліджень стосовно визначення категорії «логістичний потенціал підприємства» показує, що на даний час відсутнє єдине теоретичне визначення. Крім того, ті що є, вони стосуються або окремо логістики та логістичного управління, або потенціалу підприємства в цілому.

В економічній літературі досить поширено згадування про потенціал підприємства, проте відсутня єдність у трактуванні його розуміння та оцінюванні його рівня. Що стосується логістичного потенціалу, брак досліджень проявляється ще більш гостро. Разом з тим логістична складова у вартості виробленого товару в Україні досягає 30–35% (порівняно з 8–10% у високорозвинених західних країнах), а відповідний потенціал українського логістичного ринку оцінюється в 100–300 млрд. євро в рік. Більшість вітчизняних підприємств не нехтують надбанням практиків та теоретиків у сфері логістики і намагаються вдало

їх адаптувати на власних підприємствах. За таких умов проведення подальшого аналізу сутності й рівня розвитку логістичного потенціалу підприємств вимагає проведення подальших досліджень.

Знову ж таки, попередні дослідження логістичного потенціалу підприємства абсолютно не беруть до уваги галузеві особливості підприємств національної економіки. Так, наприклад, якщо говорити про складові логістичного потенціалу, то для підприємств залізничного транспорту основною є матеріальна та інформаційна складові; для промислових підприємств найбільш важливою є ресурсна, виробнича, транспортна та складська складові, а для операторів телекомунікаційного ринку найбільш значимою є інформаційна складова, яка є основним ресурсом. Тому, на нашу думку, при дослідженні логістичного потенціалу більшості підприємств національної економіки є ресурсна концепція як логістичного управління, так і формування потенціалу.

Варто зазначити, що широка інтерпретація поняття «логістика» як комплексної функції забезпечення підприємства вихідними факторами виробництва на всіх стадіях його діяльності дозволяє в складі цієї функції виокремити:

- по-перше, доставку необхідних засобів виробництва (послуг) на територію підприємства від зовнішніх контрагентів (логістика постачання);
- по-друге, доставку тих чи інших видів виробничих ресурсів безпосередньо на місце їх переробки чи використання в необхідних обсягах та у визначену годину (логістика виробництва);
- по-третє, забезпечення пунктів збуту готовими виробами і фірмовими послугами (логістика розподілу чи збуту);
- по-четверте, супроводження всіх зазначених операцій інформаційними потоками [1].

Відповідно, логістичний потенціал підприємства можна визначити як наявну потенційну максимальну ресурсну спроможність підприємства в цілому та його структурних підрозділів, які охоплюють усі види діяльності щодо переміщення в просторі та руху в часі.

Логістичний потенціал підприємства варто розглядати з позиції стратегічного управління. Він може включати в себе систему характеристик, які розкривають умови логістичної діяльності та спрямованість на досягнення поставленої мети. Тому логістичний потенціал – це результат взаємодії сукупних ресурсів та логістичних можливостей підприємства.

Використання логістичного потенціалу на підприємствах дасть змогу визначити свій стан, виявляти скриті резерви та можливості і розробляти ефективні і результативні рішення.

Логістичному потенціалу належить особливе місце у потенціалі будь-якого підприємства національної економіки, оскільки для здійснення своєї основної діяльності (виробництво, перевезення, телекомунікаційні послуги, сільське господарство тощо) виконують велику кількість операцій робіт (як основних, так і допоміжних). Це визначає специфіку кожного підприємства, яка має вплив на складові всіх видів його потенціалу.

Саме логістичний потенціал об'єднує всі види потенціалів підприємства у єдину систему, завдяки чому окремі елементи кожного з потенціалів (інформаційного, матеріального, нематеріального, природного, виробничого, техніко-технологічного, фінансового) входять як елементи й до складу логістичного потенціалу. Отже, логістичному потенціалу підприємства притаманна системоутворююча роль.

При формуванні логістичного потенціалу підприємства важливо чітко визначити складові його елементи. Причому на даний момент виділяють дві ресурсні позиції. Перша розглядає потенціал як сукупність ресурсів без урахування їх взаємозв'язків та участі у процесі виробництва. Так, Л.І. Абалкін вважає, що потенціал є узагальненою, збірною характеристикою ресурсів. Як «кількість та якість ресурсів, які має, та інші системи», розуміють потенціал І.І. Лукінов та його співавтори.

Особливість другої ресурсної позиції полягає у трактуванні потенціалу як сукупності ресурсів, здатних виробляти певну кількість матеріальних благ. Наприклад, Є.Б. Фігурнов вважає, що потенціал «характеризує ресурси виробництва, кількісні та якісні їх параметри, які визначають максимальні можливості суспільства з вироблення матеріальних благ у кожний даний момент» [2, с. 7].

Відповідно, автором визначено склад ресурсів, які використовуються при формуванні логістичного потенціалу підприємства (рис. 1).

Технічні ресурси	Енергетичні ресурси	Інформаційні ресурси	Кадрові ресурси
Природні ресурси	Логістичний потенціал підприємства		Складські ресурси
Технологічні ресурси	Фінансові ресурси	Матеріальні ресурси	Транспортні ресурси

Рис. 1. Ресурсна складова логістичного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором

Розрахунок та співвідношення кожного елемента логістичного потенціалу повинне базуватись на конкретних розрахунках. На даний час вико-

ристовується розроблена технологія розрахунку рівня розвитку логістичного потенціалу, за якою рівень розвитку потенціалу кожної функціональної області логістики визначатиметься оптимальністю її взаємодії з наступною функціональною областю впродовж руху логістичного потоку. Як окрему гіпотезу пропонується встановити таке обмеження, за якого рівень розвитку логістичного потенціалу не може (не повинен) перевищувати рівень розвитку загального економічного потенціалу підприємства. У разі недодержання цієї вимоги надмірно високий рівень логістичного управління спричинить зайві витрати, які не будуть забезпечені потенціалом функціональних областей логістики.

Для розрахунку логістичного потенціалу й співвіднесення означених видів потенціалу застосовано поєднання експертного оцінювання (введено сукупність лінгвістичних змінних) з нечітким логічним висновком. Це дозволило об'єднати в єдину інтегральну оцінку кількісні та якісні показники рівня розвитку кожної з виділених на рис. 3 складових ЛП.

$(ЛП(t) = \{ПОЛУ(t)\} \cup \{ПЛП(t)\} \cup \{ПВЛ(t)\} \cup \{ПЛТС(t)\} \cup \{ПЗЛ(t)\} \cup \{ПЛИ(t)\} \cup \{ПІЛ(t)\} \cup \{ПГЗ(t)\})$, де:

ПОЛУ(t) – потенціал організації логістичного управління;

ПЛП(t) – потенціал логістики постачання;

ПВЛ(t) – потенціал виробничої логістики;

ПЛТС(t) – потенціал логістики транспортування, складування і запасів;

ПЗЛ(t) – потенціал збутової логістики;

ПЛИ(t) – потенціал логістичної інтеграції;

ПІЛ(t) – організація інформаційної логістики;

ПГЗ(t) – готовність до впровадження організаційних змін.

При формуванні логістичного потенціалу варто розробити інформаційний алгоритм по наведеній формулі, який би давав можливість визначати не лише легко й швидко загальний логістичний потенціал, але й визначати по типу графоаналітичної моделі потенціалу (квадрату потенціалу), лише за більшою кількістю складових, який з наведених в переліку потенціалів потребує якихось змін або зрушень.

Їх співвіднесення, в рамках запропонованої технології оцінки потенціалу, з поданим у таблиці 2 граничним рівнем розвитку ЛП, дозволяє визначати логістичні розриви (недостатній розвиток ЛП з точки зору розкриття потенціалу ресурсів) й

Таблиця 1

Показники розрахунку логістичного потенціалу підприємства [3]

№	Назва показника	Формула розрахунку
1	Співвідношення вхідних і вихідних матеріальних потоків	$K1 = ДЗ / КЗ$ ДЗ – дебіторська заборгованість підприємства; КЗ – кредиторська заборгованість
2	Співвідношення вхідних і вихідних односторонніх фінансових потоків	$K2 = АП / АВ$ АП – аванси платежів, отриманих за ринковими угодами; АВ – аванси, видані за виконані роботи та послуги
3	Співвідношення односторонніх потоків на вході у систему	$K3 = КЗ / АВ$ КЗ – кредиторська заборгованість АВ – аванси, видані за виконані роботи та послуги
4	Співвідношення односторонніх потоків на виході системи	$K4 = ДЗ / АП$ ДЗ – дебіторська заборгованість підприємства; АП – аванси платежів, отриманих за ринковими угодами
5	Показник продуктивності власного капіталу підприємства	$K5 = ВК / ЗК$ ВК – власний капітал; ЗК – залучений капітал
6	Продуктивність (віддача) логістичних витрат	$K6 = ОР / ЗЛ$ ОР – об'єм реалізованої продукції; ЗЛ – величина логістичних витрат підприємства
7	Рівень логістичних витрат в собівартості продукції	$K7 = ЗЛ / СП$ ЗЛ – величина логістичних витрат підприємства; СП – собівартість продукції
8	Показник, який характеризує величину логістичних витрат, які припадають на 1 грн. реалізованої продукції	$K8 = ЗЛ / ОР$ ЗЛ – величина логістичних витрат підприємства; ОР – об'єм реалізованої продукції

зони зайвих витрат (ситуації «надмірного розвитку потенціалу», коли логістичні витрати перевищують необхідний мінімум для підтримки оптимального рівня розвитку ЛП).

Для визначення рівня логістичного потенціалу використовується система показників, які можна розрахувати на основі фінансової та внутрішньої звітності будь-якого підприємства (табл. 1).

Процес розвитку логістичного потенціалу передбачає певні дії щодо удосконалення, покращення, підвищення якості складових елементів та рівня ефективності їх використання.

Використання витратного підходу до оцінки логістичного потенціалу підприємства дозволяє комплексно оцінити достатність сформованих матеріальних та організаційних умов протікання логістичних потоків процесів та визначити їх ефективність з урахуванням можливостей оптимізації. Сутність цього підходу уособлюється у використанні абсолютних та відносних показників витрат/результатів. На нашу думку, для цілей оцінки формування та реалізації логістичного потенціалу ці показники мають бути різними [4].

Так, показником – результатом формування логістичного потенціалу є частка логістичних витрат у загальній сумі витрат на виробництво та реалізацію продукції (ЧЛ). Вибір даного показника обґрунтовується тим, що всі вкладення коштів в логістичну інфраструктуру, персонал, здійснення маркетингових досліджень, забезпечення ефективного управління організацією логістичних процесів вимірюються відповідною сумою логістичних витрат. Оскільки логістичні витрати мають місце на всіх етапах здійснення виробничо-комерційної діяльності, то їх розмір має співвідноситися із загальною сумою витрат на виробництво, управління та збут (операційних витрат):

$$\text{ЧЛ} = \text{Логістичні витрати} / \text{Операційні витрати} \quad (1)$$

Показником – вимірювачем ступеня реалізації сформованих можливостей успішного здійснення логістичних функцій та операцій, які мають за мету ініціювання та перетворення відповідно до поставлених цілей та завдань логістичного управління матеріального, фінансового або інформаційного потоку, є ефективність логістичної діяльності. В основу оцінки ефективності логістичної діяльності має бути покладений принцип визначення співвідношення вигід (результатів) і витрат, що обумовили їх отримання, який відпо-

відає змісту показника рентабельності логістичної діяльності (RL):

$$\text{RL} = \text{Прибуток} / \text{Логістичні витрати} \quad (2)$$

Використання показника рентабельності у вигляді формули (2) на перший погляд виявляється спірним з огляду на те, що алгоритм співвідношення прибутку і витрат на виробництво продукції визначає показник рентабельності продукції підприємства, а не ефективності його діяльності. Для цих цілей зазвичай використовують ресурсну рентабельність або економічну рентабельність. Використання оціночного показника, визначеного за формулою (2), в роботі обґрунтовується наступним. Логістичні витрати, по суті, є витратами на створення та підтримку логістичного продукту. Останній визначається як специфічний об'єкт логістики, який містить фізичні властивості матеріальних потоків, одночасно виступає предметом цільового переміщення (вантажем) і неодмінно уособлює комплекс побажань і очікувань клієнтів [5, с. 60, 294]. Такий підхід породжує наукові дискусії навколо питань внутрішньої структури, економічних властивостей логістичного продукту. Разом з тим майже одностайною є позиція щодо неподільності створення логістичного продукту разом із послугою, яка має форму конкретної операції, що здійснюється з матеріальними, фінансовими, інформаційними потоками. Отже, об'єктами управління логістичною діяльністю є логістичні процеси, які складаються з низки послідовно здійснюваних операцій у фазах переміщення ресурсів, оцінюються певною сумою логістичних витрат, які, в свою чергу, можуть бути віднесені до певної групи операційних витрат. Пропозиції щодо структурування логістичних витрат, їх узгодження з операційними витратами підприємства досить змістовно описані в працях [6–8].

Відповідно, можна говорити про те, що логістичний потенціал підприємства можна формувати на основі розрахункових показників, наведених нами раніше. Крім того, такі розрахунки допоможуть не лише у визначенні резервів підприємства, але й при формуванні стратегії розвитку, при розробці інноваційно-інвестиційної програми тощо.

Висновки. Використання логістичного потенціалу на вітчизняних підприємствах дозволить визначити свій стан, виявляти приховані резерви та можливості, приймати і розробляти ефективні, результативні рішення та стратегії для майбутнього розвитку.

Список літератури:

1. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.refine.org.ua/pageid-5425-3.html>.
2. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства: формування та використання : [підручник] / [Н.В. Касьянова, Д.В. Солоха, В.В. Морева, О.В. Беякова, Л.Б. Балакай] ; 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 248 с.
3. Седікова І.О. Дослідження логістичного потенціалу підприємств зберігання зерна / І.О. Седікова, Л.В. Вечтомова // Економічний аналіз. – 2015. – Т. 19. – № 2. – С. 130–135.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/admin/Downloads/ecfor_2015_2_29.pdf.
5. Крикавський С.В. Логістика. Основи теорії : [підручник] / С.В. Крикавський. – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2004. – 416 с.
6. Нікшич С.М. Оптимізування логістичних витрат у сфері управління хімічним підприємством / [С.М. Нікшич, С.В. Крикавський, М.М. Мамчин, Р.Л. Сопільник] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2762/1/40.pdf>.
7. Шевців Л.Ю. Логістичні витрати підприємства: формування та оцінювання : [монографія] / Л.Ю. Шевців, І. Петецький. – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2011. – 244 с.
8. Біловодська О.А. Логістичні витрати підприємств виробництва будівельних матеріалів / О.А. Біловодська // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 2(33). – С. 84–89.

Шостак Л. В.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ФОРМИРОВАНИЕ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Исследованы теоретические аспекты формирования логистического потенциала предприятия. Определены предпосылки его рациональной структуры. Обобщена трактовка категории «логистический потенциал предприятия».

Ключевые слова: логистика, логистическое управление, материальный поток, потенциал, логистический потенциал.

Shostak L.V.

East Europe National University named after Lesya Ukrainka

FORMATION OF LOGISTIC POTENTIAL OF ENTERPRISE

Summary

The theoretical aspects of forming the logistic potential of an enterprise are investigated. Preconditions of its certain rational structure are defined. Interpretation of category of logistic potential of an enterprise is generalized.

Keywords: logistic, logistic management, material stream, potential, logistic potential.

УДК 338.43

Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Досліджено загальні тенденції забезпечення сільськогосподарських підприємств України матеріально-технічними ресурсами. Розглянуто особливості та основні перепони інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі. Запропоновано шляхи інтенсифікації інноваційного розвитку сільського господарства в перспективі.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, продукція сільського господарства, паритет цін, конкурентоспроможність, інновації, інноваційний розвиток, матеріально-технічна база.

Постановка проблеми. Упродовж багатьох років сільське господарство розвивалось порівняно стабільними темпами, забезпечуючи населення продуктами власного виробництва, а промисловість – сировиною. Цінові пропорції на сільськогосподарську і промислову продукцію дозволяли сільськогосподарським товаровиробникам вести рентабельне виробництво і розширене відтворення, маючи гарантований ринок збуту. Починаючи з 1991 р. перед сільським господарством постала низка проблем. Через відсутність науково обґрунтованої програми переходу АПК до ринкових відносин і стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва, за недостатнього захисту товаровиробників з боку держави, недосконалого механізму кредитування, порушення паритетності цін на сільськогосподарську і промислову продукцію та з багатьох інших причин обсяги виробництва сільськогосподарської продукції зменшувалися, а виробництво стало збитковим. Результат – скорочення поголів'я худоби та птиці, зменшення обсягів виробництва продукції сільського господарства, зниження заробітної плати працівників та, відповідно, зниження рівня життя населення сільської місцевості.

Подальший розвиток сільського господарства можливий за умови зростання темпів та ефективності виробництва на основі його інтенсифікації, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, реконструкції виробництва та його технічного переозброєння, інтенсивного використання виробничого потенціалу галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження основних теоретичних положень, пов'язаних з розкриттям сутності та змісту інновацій, причин їх застосування та незастосування в діяльності суб'єктів господарювання висвітлено у працях таких науковців, як І.В. Дергач, В.Г. В'юн, Ю.О. Лупенко, М.А. Мартинюк, В.Я. Месель-Веселяк, О.П. Михайловська, В.Є. Новицький, Т.М. Рагошнюк, А.М. Стельмащук, В.М. Трегобчук, В.Г. Чабан, В.Р. Чаплінський, Д.В. Чеберкус та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на проведені дослідження, особливості управління інноваціями у сільському господарстві й на сьогоднішній день залишаються актуальними. Показники, які характеризують діяльність та матеріально-технічну базу підприємств, зокрема і тих, що виробляють продукцію сільського господарства, є динамічними і потребують постійного моніторингу.

Мета статті полягає у дослідженні розвитку сільського господарства України на інноваційній основі, визначенні основних перепон та проблем впровадження інновацій в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний розвиток будь-якої економічної формації можливий лише на основі науково-технічного прогресу незалежно від мотивів і сил, які рухають процес виробництва. При цьому найвищі темпи науково-технічного прогресу спостерігаються в тих економічних системах, де потяг господарюючих суб'єктів до зростання та максимізації прибутку